

Een kleine kerkgeschiedenis

Zoals bekend (Bonifatius 768 bij Dokkum vermoord) bezoeken in de 8^e eeuw de eerste Christelijke predikers het Friese land. In de eeuwen hierna worden kerken en kloosters gesticht. Als rond 1270 in Pingjum de eerste kerk wordt gebouwd is het nog een van de ‘dochterkerken’ van de Arumer kerk (gesticht rond 1200). Vanaf 1399 ook de proost (overste) van het rond 1200 gestichte klooster Vinea Domini zich met het geloofsleven in Pingjum. Rond 1500 beleeft de ‘Roomse’ kerk in Friesland haar hoogtijdagen. Het voormalige Wûnseradiel telt dan meer dan 60 pastoors. Dit hoogtij duurt overigens slechts enkele tientallen jaren. In heel Europa begint de Roomse kerk te wankelen. Het klooster Vinea Domini raakt in 1566 in verval door overstromingen.

De reformatie

Maatschappelijke onvrede over wanbeheer in de Roomse kerk is de oorzaak van een kerkelijke ‘protestbeweging’: de reformatie. Een bekende kerkhervormer is de priester Maarten Luther die in 1517 de onvrede openbaar uit. Een generatie later is het vooral de rechtsgeleerde Johannes Calvijn die vorm geeft aan vernieuwing van de kerk. Dankzij de uitvinding van de boekdrukkunst kunnen steeds meer mensen (en priesters!) kennis nemen van de bijbel.

Menno Simons

In 1524 is Menno Simons hulppastoor geworden in Pingjum en uit zijn geschriften is bekend dat hij in 1526 voor het eerst de bijbel las (!) en hierover van gedachten wisselde met de pastoor.

Twee denkbeelden van de kerk roepen met name zijn twijfels op: de letterlijke omzetting van brood en wijn in lichaam en bloed van Jezus bij het avondmaal en de kinderdoop. Beide zaken worden in de bijbel niet genoemd.

Toch houdt hij zijn twijfels nog lang voor zich en laat zich in 1533 benoemen tot pastoor in Witmarsum. In deze periode laat de beweging van de wederdopers van zich horen. Zij zijn van mening dat de doop een bewuste geloofskeuze is en brengen dit in de praktijk door de ‘wederdoop’ van gelovige volwassenen.

De beweging wordt fel bestreden door de katholieke kerk en veel wederdopers gebruiken zelf ook geweld. Voor Menno Simons is dit jarenlang een reden om nog geen partij te kiezen. Uiteindelijk treedt hij in 1536 openlijk uit de kerk en sluit zich aan bij de wederdopers. Vanwege de vervolgingen noodzaakt hem dit tot een zwervend bestaan in Groningen en Oost-Friesland met incidentele bezoeken aan Friesland en Holland. Hij heeft een dusdanig gezag en verbindend vermogen dat hij wordt beschouwd als een belangrijk leider. Ongetwijfeld heeft Menno Simons, omdat zijn vader hier woonde, enige malen Pingjum bezocht en er wellicht (illegaal) gepreekt, maar het Pingjumer schuilkerkje (Grote Buren 28) dateert van ongeveer 1600, dus lang na Menno's dood in 1561.

Godsdienststrijd

Vanaf 1561 vinden de Nederlandse Calvinisten onderdak in de Nederlands Hervormde Kerk. Pas in 1580, als in de Nederlanden de Roomse eredienst verboden wordt, moet ook in Pingjum de laatste pastoor het ambt neerleggen. De katholieken gaan nu ondergronds en wellicht hebben enkele trouwe gelovigen uit Pingjum het katholieke (schuil)kerkje in Witmarsum bezocht. Ook de Mennisten moeten hun kerkgebouwen trouwens nog ‘schuil’ houden. In Pingjum nemen de Hervormden bezit van de oude Victoriuserkerk. Omstreeks 1600 stellen Pingjum en Zurich samen een dominee aan. Net als voorheen de pastoor, wordt de dominee betaald uit de inkomsten van het landbezit van de kerk. De oude pastorie Kerkstraat 7 wordt gebruikt door een lange rij van predikanten. (Menno Simons woonde als Vicaris (hulppastoor) in het Vicariehuis Grote Buren 2.)

Kerkscheuring

Tussen 1886 en 1905 heeft Pingjume geen predikant. Dit heeft twee oorzaken: onder leiding van Abraham Kuiper vindt in 1886 de Doleantie plaats en ontstaat naast de Hervormde gemeente de Gereformeerde kerk. In Pingjum weten de gelovigen geen keus te maken, met als resultaat dat er geen predikant beroepen wordt.

Het is ook de periode dat de socialistische beweging opkomt die in Pingjum veel aanhangers heeft. Van 1893 tot 1900 bezit ‘Arbeidersmaatschappij De Toekomst’ een eigen verenigingsgebouw op Grote Buren 15. De anarchistisch-socialistische Domela Nieuwenhuis wordt beschouwd als ‘ús ferlosser’. Als de armenzorg van de kerk besluit opstandige arbeiders niet meer te steunen, keren velen zich af van de kerk.

Vanaf 1886 gaan de Pingjumeren die een Gereformeerde preek willen horen ter kerke in Arum of Bolsward. Ook vinden er huiskamerbijeenkomsten plaats. In 1893 stichten de Gereformeerden een eigen gemeente en een eigen school aan Molenlaan 17. De kerkelijke bijeenkomsten vinden hier nu ook plaats.

In 1916 koopt de Gereformeerde de kerk van Lollum en herbouwt deze aan Pibemalaan 11. Vanaf 1942 kan de gemeente een eigen predikant bekostigen.

Kerksluitingen

In de Mennistenkerk worden al lang geen regelmatige zondagsdiensten meer gehouden. De Gereformeerde gemeente sloot in 2007 haar kerkdeuren en ging na 121 jaar weer samen met de Hervormde gemeente in de Protestantse Kerk Pingjum/Zurich. Gezamenlijke kerkdiensten worden sindsdien wisselend gehouden in Witmarsum, Pingjum en Zurich. Een samengaan van de Protestantse Kerk van Pingjum/Zurich met die van Witmarsum en Arum/ Kimsword is in voorbereiding. In Pingjum heeft het Gereformeerde kerkgebouw een nieuwe bestemming gevonden als dagbesteding en voor incidentele culturele activiteiten. Het schuilkerkje ontvangt veel bezoekers uit alle werelddelen. Het Hervormde kerkgebouw wordt binnenkort overgedragen aan de Stichting Victoriuskerk Pingjum. Het gebouw wordt in stand gehouden als monument, krijgt een culturele bestemming en zal gebruikt worden als expositieruimte door de Stichting Nieuw Atlantis. Incidenteel zullen er kerkelijke vieringen plaatsvinden.

De heilige Victorius

Het samengaan van de Hervormde en de Gereformeerde kerk in 2007 was aanleiding om de oude naam Victoriuskerk in ere te herstellen.

Ooit is de kerk gewijd aan deze heilige. Wanneer dit is gebeurd is niet precies bekend, maar waarschijnlijk was dit al het geval met de allereerste christelijke (houten) kerk die op de terp van Pingjum gebouwd werd. Ongetwijfeld heeft er ook een beeld van de heilige in de kerk gestaan. In dit geval van de heilige Victorius oftewel Sint Victor.

Aan Sint Victor zijn tientallen kerken in Europa gewijd. Victor betekent 'overwinnaar' en Christelijke martelaars die moesten sterven omdat ze weigerden de Romeinse goden te aanbidden werden beschouwd als overwinnaar.

Stichting Victoriuskerk Pingjum

Email: victoriuskerk@dorppingjum.nl

Website: www.victoriuskerkpingjum.nl

Secretariaat: Grote Buren 10, 8749GE Pingjum, telefoon 0517-235457.

Victoriuskerk Pingjum

In de archieven wordt omstreeks 1270 de kerk van Pingjum voor de eerste keer genoemd. Mogelijk verrijst er rond die tijd voor het eerst een eenvoudig houten kerkje op de terp, later gevolgd door een stenen gebouw. Rond 1500 is de kerk zodanig beschadigd dat besloten wordt een nieuwe kerk te bouwen. In 1759 is de kerk aan de zuid- en oostzijde vernieuwd. Op fraaie gedenkorden die nog steeds in de kerk hangen worden de verbeteringen in de 18^e en 19^e eeuw vermeld. Belangrijke restauraties vonden plaats in 1899, na 1945 (herstel oorlogsschade) en in de 60-er jaren van de vorige eeuw.

De toren dateert uit de 12e of 13e eeuw en werd in de 15e eeuw verhoogd. Tussen 1720 en 1800 werd mogelijk de huidige zadeldaktoeren gebouwd. Het mechanische torenuurwerk dateert van 1906 en wordt dagelijks door vrijwilligers opgewonden.

In de toren hangt een klok die in 1598 gegoten is door Willem Wegewaert (diameter 110 cm) en een klok gegoten door Francois Simon, André Aubertin en Nicolas Rogier in 1628. (diameter 24 cm).